

ceni ne bi bil smel doslednosti raztezati na besede kakor sprednjik (poleg sprednik) in sprednjica (poleg sprednica), ker se pri nas tako ni nikoli pisalo! Pri teh dveh besedah je pristavil Pletersnik opomnjo: »Največ ‚sprednik‘ pisano« ozir. »največ sprednica pisano«. Toda čemu je spreminjal tukaj splošno rabo na ljubo doslednosti,

ko je pisava sama ni napravila? Ako bi jo bil vsaj tam, kjer jo je že pisava sama! Še manj je upošteval pravopisno pravilo Levec, ker je sprejel v Pravopis sploh samo obliko sprednjik, sprednjica! Vendar opravil s to obliko ni nič, ker gre pisava svoja stara pota in nam oznanja, da tudi v slovenski pisavi živi usus tyrannus.

(Nadaljevanje v prih. letniku.)

KNJIŽEVNOST.

Dr. J. Ev. Zore: **V tem znamenju boš zmagal.** Zgodovinske slike iz prvih krščanskih stoletij. Izdala in založila Družba sv. Mohorja. Prva stoletja cerkvene zgodovine vsebujejo bogat kapital pristnega verskega navdušenja, prave srčne pobožnosti, neizmerne požrtvovalnosti, neomahljivega zaupanja, kar je vse za naše moderne čase velike vzgojne vrednosti. Drugod so že davno spoznali neprecenljivo vrednost teh zakladov in pridno kopljejo iz bogatega rudnika. Dostopni so ne le zgodovinarjem in arheologom, ampak najširšim ljudskim slojem. Pri nas je imenovani jubilejni spis prva knjiga te vrste. Pisatelj je nanizal celo vrsto kulturnih slik iz življenja in trpljenja prvih kristjanov: Sv. Peter, rodovina Flavijev, cesar Trajan in škof Ignacij, mučenec Justin, sveta Cecilija itd. Zlasti v prvih poglavjih pusti večjidel govoriti zgodovinske vire same in vpleta odlomke iz apostolskih pisem, iz spisov cerkvenih očetov, martirologijev, legend. Škoda, da se to načelo ni dosledno izpeljalo do konca knjige. Tako bi dobili zelo zanimivo starokrščansko čitanko. Le nekaj zgodovinskega uvoda bi bilo treba pri vsakem poglavju. Pisatelj podaja dobesedno več odlomkov o procesih zoper mučence iz zapisnikov (»acta martyrum«). Tu bi bilo umestno nekaj povedati o nastanku, verjetnosti in pomenu teh zapisnikov, morda kot uvod k poročilu o Justinovi obsodbi (str. 49). — Še neko splošno pripombo, kako bi se morala po moji sodbi tudi v poljudnih knjigah obdelovati preganjanja kristjanov. Krščanstvo ni prišlo takoj v začetku v načelno nasprotje proti rimski državni oblasti, ki bi izzvalo njegovo prepoved, oziroma preganjanje. V rimskem zakoniku ne najdemo nikjer zakona proti krščanstvu. Toda vse življenjsko naziranje krščansko se je tako razločevalo od poganskega, da so bili konflikti v posameznih slučajih neizogibni, tako glede kulta cesarjev, ki je največkrat dal povod preganjanjem, tako glede očitanja brezboštva, čarovništva, sakrilegija itd. Od Decija naprej prevladujejo politični motivi. Ni težko za posamezne take slučaje dobiti značilne zglede med mučenci. Ako bi se ti momenti bolj poudarjali, bi zgodovina preganjanja mnogo pridobila na raznolčnosti in zanimivosti. Mohorjeva družba je vsekako pravo zadela s to knjigo. Naj bi našla kmalu nadaljevanje v obliki svetniških monografij ali kulturnih slik iz cerkvene zgodovine. Seveda pri tem ne gre stvarino meriti »na vatle« in vabiti na to polje vsakega, kdor se hoče izkusiti, kakor to dela odbor v

zadnjem »Koledarju«. Organizacije dela je treba in določenega načrta!

J. G.

† **Patrik Avguštin Sheehan.** »Dne 12. oktobra je umrl v Doneraile v Corku svetovnoznani irski pisatelj kanonik Sheehan, ki je zaslovel zlasti s svojo knjigo ‚Moj novi kaplan.‘ To kratko naznanilo v dnevnikih nam je nedavno javilo smrt enega najljubeznivejših pa tudi največjih sodobnih pisateljev. Ne vprašujemo tu, kot je ob takih prilikah navada: Kdo ne pozna njegovih del? Ne vprašujemo, ker vemo, da ima sedanje človeštvo vse polno posla s krutimi političnimi in gospodarskimi boji in torej prebira povečini v prvi vrsti le politične liste, nekoliko morda še svoje narodno slovstvo. Za svetovno slovstvo manjka časa. Zatorej je ime Patrika Avguština Sheehana znano večini izobražencev le vtoliko, vkolikor je bilo omenjeno po časnikih.

Nastopne vrstice bodo dosegle svoj namen, ako se jim posreči, vzbuditi zanimanje za dela tega duhovitega pisatelja, dela, katerih eno, »Dolina krvi« (Glenanaar), je izšlo tudi v slovenskem prevodu, več drugih My new Curate (Moj novi kaplan), Luke Delmege, Geoffrey Austin: Student in Triumph of Failure, ki tvorita skupaj eno delo (Uspeh neuspeha) in The Blindness of Dr. Gray (Dr. Grayeva slepota) pa je že ponemčenih.

Rojen l. 1852. v Mallowu, grofije Cork, na jugu Irske, je študiral Sheehan po končanih srednješolskih naukih bogoslovje v velikem semenišču v Maynoothu. Dočim so prej irski bogoslovci obiskavali večinoma francoska semenišča, so ustanovili Irci s pomočjo podkralja Camden v zadnjih letih 18. stoletja veliki Maynooth College v irski vasi Maynooth, grofije Kildare. Sheehan pravi o tem zavodu (Moj novi kaplan): »Novi zavod je vpeljal novo dobo: prednikom, nagnjenim h kompromisom, je sledila najodločnejša, najbolj neustrahena in silna četa duhovnikov, kar jih je kdaj bilo boj za duševni in telesni prospeh svojega naroda: možje iz jekla, kojih vera je bila neomahljiva, življenje brez madeža, jezik oster kot nož, srce polno vneme za čast božjo in ljubezni do bližnjega.« Taka je bila stara generacija maynoothskih duhovnikov. In novi rod tega zavoda? »Spretni, ostrovidni, kavo pijoči, mnogostransko izobraženi ljudje . . . trdeči, da se vzgoja moža šele prav začne, ko zapusti koleg, . . . govore o modernih metodah razlage sv. pisma, . . . najboljši del od pradedov prevzete dediščine jim je ostal: trdno stoje, neomahljivo trdno za svojo vero, za svojo cerkev in lju-

bijo svojo domovino, in ljubezen, s katero ljubijo ta ubogi, zapuščen otok, ni manjša, kot je bila v davnih časih ljubezen naših junakov in kraljev, ki so bojno polje rosili z zadnjo kapljo srčne krvi, prelite za domovino.« In te duhovnike in to domovino nam riše Sheehan v svojih povestih genialno, pa tudi tako ljubeznivo, da mu v svetovni književnosti ni lahko dobiti primere.

Poznal je življenje svojih rojakov-duhovnikov vsekož. V mašnika posvečen l. 1875., je bil poslan za par let na Angleško v Plymouth in pozneje v Exeter, kjer je pastiroval v verskomešanih župnijah in spoznaval tudi globoki razloček med irskim in angleškim plemenom. Nato je bil kaplan v svojem rojstnem mestu, l. 1881. premeščen kot kaplan v Queenstown, in imenovan po zopetnem kratkem kaplanovanju v Mal-lown l. 1895. župnikom v Doneraile, mali vasiči grofije Cork na Irskem. L. 1903. je postal kanonik škofije Cloyne.

Nazunaj mirno življenje, pa bogato naznotraj. Pisateljsko najbolj plodovita doba njegovega življenja je bilo doba župnikovanja v Doneraile. Takrat je izšla večina njegovih spisov in svet je občudoval dela kmet-skega župnika, ki se pa slave ni prav nič veselil, nasprotno mu je bila mučna. Razen prej omenjenih del je izdal še romana Lisheen (iz irskega socialnega življenja) ter *The Queen's Fillet* (Kraljičina krona), potem dnevnika *Parerga* in *Under the Cedars and the Stars in The Intellectuals*. V vseh teh delih kaže neobičajno splošno naobrazbo in veliko duhovitost. Izdal je tudi poezije: *Cithara mea*. Dokaz priljubljenosti pisateljeve so mnoge izdaje kakor izvirnikov, tako prevodov. »Moj novi kaplan«, ki je izšel decembra 1899., je doživel v prvih dveh mesecih štiri izdaje v izvirniku, do leta 1905. pa petnajst. »Luke Delmege« do leta 1905., to je v štirih letih, dvanajst izdaj v izvirniku.

Čudno! Dela, ki nosijo na čelu pečat katolicizma, doživljajo med Angleži toliko izdaj! Dokaz pisateljeve genialnosti, pa tudi angleške objektivnosti. Angleška književnost nam je podala sploh dva najboljših sodobnih katoliških pisateljskih genijev: eden je naš Sheehan, po rojstvu Irec iz katoliške rodbine, drugi pa Robert Hugh Benson, Anglež, sin rajnega anglikanskega nadškofa canterburyskega, torej nekatoličan, ki je konvertiral l. 1903., postal katoliški duhovnik in izdal poleg drugih proslulih del l. 1908. svoj roman *The Lord of the World* (Gospod sveta), o katerem trdi znani danski literat J. Jörgensen, »da ga sedaj prebira vsa Evropa, od Sunda pa dol do Pirenej in da vzbuja povsod največjo pozornost«. Dočim pa je Bensonov roman »velikanska pesnitev, ki se loteva najvišjega, česar se sploh pesnik lotiti more: opisavanje konca sveta in prihoda Vsemogočnega na dan sodbe«, kot pravi literarni zgodovinar Otto von Schaching (Denk), so Sheehanove povesti neposredno iz življenja ali zgodovine zajete, ljubeznive, polne misli in duhovitih epizod, ki iščejo v modernem slovstvu sebi enakih, čeprav morda tuintam grešijo proti stroгим romanovim pravilom: kritika mu namreč očita preveliko doktrinarnost v »*The Queen's Fillet*«, neko ekscentričnost značajev v »*Dr. Drayevi slepoti*«, pomanjkanje enotnega vnanjega dejanja osobito v »*Luke Delmege*«. Na vse to pa ne misli, kdor prebira Sheehanova dela, tako ga dobi v oblast duhoviti pisatelj.

S posebno ljubeznijo nam slika Sheehan poleg irskega naroda irskega duhovnika: Ljubeznivi stari župnik Danijel Hanrahan, njegov energični, izobraženi kaplan Edvard Letheby, jekleno strogi dr. Gray, v kojega srcu zmagata končno dobrota, Father Aidan, sposoben vzgajati svetnike, Luka Delmege, ognjevit duh, ki končno spozna nejasnost in nezadostnost idej reformnega katoličanstva. Da, tudi teh idej se Sheehan ne ustraši. In kako sodi o njih, vidimo v krasnem romanu »*Luka Delmege*«, pa tudi v povesti »*Moj novi kaplan*«, kjer v klasičnem popisu škofijske konference osobito pri vprašanju »biblija in veda« kaže, kako pridejo duhovi v konflikt. Father Letheby pobije mo-

PATRIK AVGUŠTIN SHEEHAN.

dernistično nadahnjene nazore Father Duffa. Toda ko pride Letheby v nesrečo, ko se ladja potopi in tovarna propade, podjetji, s katerimi je hotel Letheby gmotno pomagati ubogemu irskemu ljudstvu, takrat je Father Duff prvi, ki prihiti na pomoč in da vse, kar ima, da pomaga rešiti svojega premağovalca. Laudabiliter se subjecit! Da, laudabiliter, to premore le katoličanstvo. Tudi Rosmini in Schell sta se podvrгла, in ne nam v pohujšanje!

Najbolj simpatičen izmed vseh simpatičnih Sheehanovih duhovnikov pa je meni kot laiku stari Father Tracey, duhovnik v bolnišnici in v zavodu za padla dekleta. To je svetnik. »Najboljši, najljubši stari duhovnik, ki je kdaj živel,« tako piše o njem sestra Evlalija svojemu bratu Luki Delmege. Sam pravi, da je bil v šolah velikokrat »minus habens« in da se

ima samo staremu profesorju dru. Whitehead zahvaliti, da je sploh postal duhovnik. Obleko ima le eno, kmalu bi še to dal revežem; in kadar je ta obnošena, da ga v njej več ne puste med ljudi, mu jo pobarvajo, pa je zopet za nekaj časa. In vendar ima ta preprosti, naivni duhovnik modrost vse modrosti: »In kadar so ga o polnoči splašili iz bornega slamnatega ležišča, oblačil je svojo umazano obleko in mrmral: ‚Katera uboga duša me sedaj potrebuje?‘ In ako ga je vodil nočni čuvaj skoz mračne oddelke, kjer so trpeli ubogi bolniki in je marsikak bedec pacient spoznal njegov sveti obraz in mrmral ‚Bog Vas blagoslovi!‘, in ako je potem dospel do ležišča umirajočega in videl, kako se je zasvetil srečen pogled v željnem obrazu, ki se je sedaj mirno obrnil smrti nasproti, saj je bil tu mož, ki je mogel izpremeniti kralja groze v angela luči, — takrat je odpirajoč paxis pokleknil pred božjega zdravnika človeštva, rekoč: ‚O Gospod! O Gospod! Kako čudežen si! In kako velikodušen! In kaka grozna vica me čakajo za nebesa, ki si mi jih dal že tukaj!‘«

Tudi senco Sheehan prav dobro vidi v duhovniškem življenju. S kakim perečim sarkazmom slika njegov oče Martin (v Luke Delmege) glasovitega propovednika, kateri je tako lepo govoril o asiškem sv. Frančišku in njegovi ponižnosti, toda se je potem obotavljal, dati roko očetu Traceyu, ki je prišel v svoji obnošeni suknji. Dovršeno slika Sheehan tudi ostale podobe svojih povesti. Navajam le vzorno trpinko, pomožno učiteljico Alico Moylan, originalnega podadmirala Campiona; izobraženega konvertita Ormbyja in mučeniškega pravnika Charlieja Traversa. In dobrodejen humor, pravi irski humor, preveva vsa njegova dela. Koliko pravega humorja kažejo samo že njegovi tipi iz naroda, n. pr. Jem Deady v »Moj novi kaplan«, ki z veliko resnostjo in najboljšimi sklepi opetovano pristopa družbi treznosti in se ravnotako opetovano o pravem času svojih obljub več ne spominja. Pravijo, da je bilo Sheehanu najljubše izmed njegovih del »Uspeh neuspeha«, kjer kaže, kako nadkriljuje prava vera človeško vedo in umetnost. Zelo času primerna knjiga torej, ker ravno naši sodobniki, med njimi, žal, tudi katoličani, te resnice nič prav radi ne slišijo. Dasi priča povest, kako se je Sheehan temeljito pečal z mistiki, osobito z nemškimi, med temi gotovo najbolj s spisi blaženega Henrika Suso, je vendar snov vseskoz moderna, ker nam slika trnjevo pot z modernimi na-

pori prepojenega človeka med modernim svetom od skepticizma pa do premaganja samega sebe v veri. Fogazzaro v svojih »Minime« takole ganljivo prosi: »Marija, pojedina našega življenja je žalostna. Težka jedila politike in znanosti nam dajejo, toda manjka nam pijače, ki bi okrepila dušo z ono preprosto in dobro veselostjo, ki se ujema s čistostjo srca in ne prepodi tvojega božjega sina. Izpregovori mu, mati, zopet sočutja polne besede: Vinum non habent!«

V Sheehanovih delih dobimo tega vina. —

Dr. V. Schweitzer.

Dizionario italiano-sloveno. Sestavil dr. Josip Valjavec D. S. Natisnila Kat. tiskarna v Ljubljani. Založila Kat. Bukvarna. Ljubljana 1914. Str. 379. Cena vez. K 4.50. — Kakor vse kaže, je g. sestavljal v prvi vrsti imel pred očmi Italijane pri spisovanju tega slovarja; le tako si moremo razlagati, da je opustil diakritična znamenja za ozki (ozir. široki) e in o za z in pa akcent 1. osebe edn. pri trozl. glagolih (n. pr. coniugare, paragonare, preparare itd.), pač pa je točno zaznamoval v slovenskem delu gibljivi e ter nepravilno sklanjatev in spregatev. Če se postavimo na to stališče, je naša sodba tale: semtertja nahajamo slovenske izraze, ki jih še mi ne razumemo, n. pr. — da sežem kar na slepo srečo med množico besed — za longanime dolgo-tipen (tiskovna napaka? morda bi moralo biti dolgo-trpen? pa tudi to je nerabljivo), ali za it. stoppa ima: tule, potirki, kar je skoro neumljivo; ako bi pa g. V. pripisal: grobo predivo, bi bila stvar takoj jasna pleva se v slov. obično ne rabi sg. itd. Vobče pa lahko trdim, da je *it. rečenice* dobro presadil na slov. tla; v tem vidim eno glavnih prednosti tega slovarja. Toda po mojih mislih je stališče g. avtorja napačno: ne Italijanov, ampak Slovence bi bil moral imeti pred očmi, ker ti bodo slovar najbolj rabili. In s tega stališča izražam za event. nov natisek nekaj želj: prej omenjeni opustitvi naj se popravi, potem pa besedni zaklad naj se izpopolni tako, da bomo našli v njem vse izraze dveh poglavitnih del it. slovstva, Dantejeve komedije in Manzonijevih Zaročencev. (V 3. pogl. Zaročencev igra n. pr. *la grida* zelo važno vlogo; naš slovar ima pač tri izraze, a manjka mu: uradni razglas.) Vkljub nekaterim nedostatom pa vendar smemo reči: slovar nudi lepo število besed v lepi, lahko umljivi slovenščini, v dobesednem prevodu ali s primernim opisom; in je vestno delo; lična knjiga bo vsakemu zvest it. tolmač za celo življenje.

J. Deb.

GLASBA.

Dva koncerta »Glasbene Matice«. Misel, na katero je prišla »Glasbena Matica«, da priredi v letošnji pičli gledališki sezoni več komornih koncertov s sodelovanjem odličnih virtuozov in priznanih koncertnih pevcev in pevk, je bila kaj srečna in jo prav toplo pozdravljamo. — Prvi tak koncert se je vršil 21. oktobra v dvorani »Mestnega doma«. Sodelovala sta dva odlična tuja umetnika: g. Jaroslav Kocian, virtuoz na gosli iz Prage, in g. M. Eisner, koncertni pianist iz Prage, ter dve izborni domači moči: gospa Pavla Lovšetova (Bole), slovenska koncertna pevska, in g. Anton Trost, koncertni pianist iz Ljubljane. —

V ospredju je pri tem koncertu stal g. J. Kocian, ki je brezdvomno virtuoz in umetnik prve vrste in kot tak svetovno znan. Nastopil je z bogatim, dobro izbranim in vseskoz zanimivim sporedom. Kot prvo skladbo je izvajal velekrasni Čajkovskijev koncert za gosli v D-duru, op. 35, obstoječ iz stavkov: I. Allegro moderato, II. Canzonetta (Andante) in III. Finale (Vivacissimo). Prvi stavek je izredno dolg — traja dober četrt ure — in je po svoji zasnovi in široki izpeljavi že sam na sebi nekak koncert. Že v tem stavku je g. Kocian pokazal precejšen del svoje izredne umetnosti in je s svojo energično, bravurno,